

en ook voor en met ons waren en werkten, zoo lang het voor hen dag was, om U, indien zulks noodig ware, te herinneren aan datgene, wat Wetenschappen, Letteren en Kunsten aan hen verschuldigd waren en in hen verloren.

Gij weet het, Mijne Heeren! behalve de *Baro- en Thermometrische waarnemingen*, in de Archieven van dit Instituut voorhanden, bevatten de Werken van deszelfs Eerste Klasse eene Verhandeling *over de verdeeling des omtreks van den Cirkel in gelijke deelen; — over de bestendigheid der middelpunt vliedende krachten, niettegenstaande de veranderlijke snelheden in de cycloïdale beweging*, en eene *over het onderscheid tusschen spherische en parabolische spiegels voor Teleskopen*; alle van den Heer VAN UTENHOVE, die zich daarenboven, door waarnemingen en berekeningen tot de Sterrekunde betrekkelijk, bij de Geleerden in dat vak van Wetenschap reeds vroeg eenen roem verwierf, dien hij tot aan zijn vercheiden staande hield.

De Heer **PAETS VAN TROOSTWYK** verrijkte de gedenkschriften der Eerste Klasse met eene Verhandeling, inhoudende: *Proeven aanduidende den hoogen graad van gevoeligheid, welke voorwerpen uit het Plantenrijk hebben voor elektrieke ontladingen*, en onderhield hare bijeenkomsten met voorlezingen *over den invloed der kunstmatig zamengeperste lucht op den groei der planten, het leven der dieren, de rotting, gisting en onderscheiden soorten van gas; — of van Bedenkingen over den aard van het Gaz Oxymuriatique*. Hij verplichtte het geheele Instituut, vooral bij en kort na deszelfs oprigting, als Lid van onderscheidene Kommisfien, en, ook buiten het Instituut en in vorige dagen, de Wetenschappen door hem beoefend met de vruchten van zijnen arbeid en van zijne ervaring, tot dat hij, reeds voor meer dan twintig jaar, als werkend Lid zijner Klasse, die rust, op welke de verordeningen dezer Instelling den grijzen Geleerde regt geven, voor zichzelf inriep, en, die verworven hebbende, haar op het zalig land tot in de Lente dezes jaars, wanneer hij in een zeldzaam hoogen ouderdom overleed, met waardigheid mogt genieten.

De.

felt, dan Koophandel en Fabriken, zal aan VAN DER BORCH, als deszelfs voorftander en befchermer, eene eerfte plaats inruimen.

Reeds ten jare 1806 leerde Hij in eene doorwrochte Verhandeling, bekroond bij de oudfte wetenfchappelijke Maatfchappij van ons vaderland, „Hoe de Schotfche fpar gefchikt zij, om in dorre zandgronden „ van verfchillende ftreken des lands geplant te worden en vruchtbaar te „ gedijen.” en VAN DER BORCH had federt dien tijd het groot genoegen, zijne leering allerwege met de gelukkigfte uitkomsten te zien toepafsen en naleven.

Altijd werkzaam in het opsporen van middelen ter verbetering van den Landbouw, door eigen voorbeeld daarin voorgaande, en die middelen, welke hij heilzaam had bevonden, doende kennen, heeft hij tot aan zijnen dood niet opgehouden, het vaderland ten dienst te ftaan, en in menige betrekking getoond, van hoeveel waarde het is, dat mannen van hoogen rang en geboorte en vermogen het voorbeeld geven van beoefenende medewerking tot volmaking, ook van zulke maatfchappelijke bedrijven, die menigeen beneden zich rekt en met onverftandige minachting aanziet.

Nog verloor de Klasfe in **ADRIAAN PAETS VAN TROOSTWIJK** een hoogstverdienftelijk medelid; een man, die, hoezeer dan ook niet bepaaldelijk tot den geleerden ftand opgevoed, zich toch als voortreffelijk Natuur- en Scheikundige heeft doen kennen, en in zijnen tijd niet weinig medewerkte, om onzen vaderlandfchen roem van grondige kennis in deze Wetenfchappen met luister fttaande te houden.

Volgens de eenparige getuigenis zijner nog levende tijdgenooten, en van hen, die hem meer bijzonder hebben gekend, hetgeen echter mij niet is te beurt gevallen, bezat hij uitftekende kunde, gepaard met eenen helderen geest, en was hij, in het bijzonder in het vak zijner geliefkoosde ftudiën, even vindingrijk in het uitdenken en vaardig in het uitvoeren
van

van daartoe betrekkelijke proeven, als fcherpzinnig in het verbinden derzelve, om uit het fchijnbaar tegenftrijdige het ware in het helderst daglicht te doen uitkomen.

Getuigen daarvan zijn dan ook, zoowel de gefchriften van zijne hand nagelaten, als die welke hij in Wetenschappelijke gemeenfchap met eenen DEIMAN, en met onze geachte medeleden VAN MARUM en KRAIJENHOFF bewerkte. Schriften, die, zoo door in- als buitenlandfche genootfchappen, uitftekender wijze werden bekroond. Dit getuigen die Verhandelingen, de vruchten van grootendeels zijne deelneming aan de Scheikundige nafporingen, oorfpronkelijk met DEIMAN, NIEUWLAND en BONDT ondernomen, en waaraan later LAUWERENBURG en ons hooggeacht medelid, dien wij nog het genoegzen mogen hebben als Sekretaris dezer Klafte te bezitten, deel hadden; verhandelingen, waarvan de waarde zoo wel is gevestigd, dat die, hoe dan ook de wijze van befchouwing in de wetenfchap, waarover daarin bij voorkeur wordt gehandeld, federt dien gewijzigd zij en hoeveel vorderingen daarin ook mogen gemaakt zijn, in de nieuwfte werken ook van buitenlandfche Geleerden, fteeds nog met onderfcheiding worden geroemd en aangehaald.

Trouwens, PAETS VAN TROOSTWIJK en zijne geleerde medearbeiders floegen bij hunne Natuur- en Scheikundige Onderzoekingen den weg der waarneming en proefneming in; die weg, hoe kronkelend wel eens en moeilijk te volgen, houdt ftand en leidt ten doel, terwijl iedere afwijking daarvan, althans in die wetenfchappen en voor als nog, niet dan tot ftelfels heeft gevoerd, fpoediger vervlogen dan het derzelve opbouwers tijd mag gekost hebben, die te bedenken. Uit duizend en duizend gezigtspunten zijn de werkingen der Natuur te befchouwen, maar die werkingen zijn en blijven dezelfde. Wat eens goed is waargenomen of door proefnemingen is bevonden *te zijn*, is door alle geflachten heen onomftootelijke waarheid.

Moei-

Moeijelijk zoude het zijn, en in vele opzigten ook onbefeiden, om uit die onderzoekingen, gemeenschappelijk met zijne geleerde vrienden in het werk gesteld en uitgegeven, uit te ziften, wat daarin onzen PAETS VAN TROOSTWIJK, wat daarin aan de anderen mag toekomen. Geen bejag naar grooten naam of persoonlijken roem was daarbij toch zijn of hun doel; en daarop duidde dan ook wel de spreuk door hen ten motto gekozen:

Quid, inquis, erit pretium operae? Quo nullum majus est, nosce naturam.

Gezamentlijk arbeidden zij daaraan, gezamentlijk mogten zij, onder de genootschappelijke benaming van *de Hollandsche Scheikundigen*, als bij uitstek, tot dat doeleinde bijdragen en hun werk met duurzaam gevolg bekroond zien.

Bij de oprigting van het Instituut in den jare 1808, werd PAETS VAN TROOSTWIJK dadelijk tot Lid benoemd, en offchoon toen reeds in betrekkingen gesteld geweest, schijnbaar geheel vreemd aan Natuur- of Scheikundige werkzaamheden (hij had de waardigheid van Lid van den Raad en Wethouder dezer Stad bekleed), bleef hij desniettemin in zijne geliefkoosde studiën werkzaam. Niet alleen strekken daarvan ten bewijze zijne „Proeven aanduidende den hoogen graad van gevoeligheid, welke „voorwerpen uit het Plantenrijk hebben voor electricke ontladingen.” voorkomende in het 2de deel der werken onzer Klasse, en de voorlezingen, die hij een en andermaal in hare bijzondere zittingen hield, als: „Over den invloed der kunstmatig zamengeperste lucht op den groei der planten, het leven der dieren, de rotting, gisting en onderscheidene „foorten van gaz.” een andermaal „Bedenkingen over den aard van het „gaz oxymuriatique.” maar, met lust en ijver was hij ook steeds werkzaam

zaam bij alle Kommissiën , belast met een of ander onderzoek van algemeen belang voor de Maatschappij. Even zoo toch als hij reeds in vroegere jaren en buiten het Instituut werkzaam was geweest in de Kommissie tot het ontwerpen eens Reglements van Geneeskundige Politie , zoo vinden wij hem terug bij de Kommissiën van het Instituut , belast met onderzoekingen : Over middelen , om de Hoofdstad van goed water te voorzien ; over het binnenlandsche cement , het octrooi daarop , en al wat toen en later daarmee in betrekking stond ; het algemeen maten- en gewigten-stelsel ; over de fabricering van het zout. En groot is eindelijk het aantal adviezen , die PAETS VAN TROOSTWIJK stelde en aan de Klasfe gaf , over bij haar ingediende Verhandelingen en Stukken van allerlei aard.

Zoo genoot dan de Klasfe gedurende de weinige jaren , die zij hem onder hare werkende Leden telde , vele vruchten van zijne kunde en ijverige werkzaamheid. Maar in 1817 verschoonde hij zich reeds , tot groot leedwezen zijner medeleden , van verder een werkzaam aandeel aan hare verrigtingen te nemen.

Hij stierf den 3den April 1837 in den gezegenden leeftijd van 85 jaren.

Onder hare Korresponderende Leden verloor de Klasfe den Heer P. J. GROEN VAN PRINSTERER , vroeger practiserend geneesheer in 's *Gravenhage* , doch na de vereeniging van *oud-Nederland* met de zuidelijke Provinciën benoemd tot Kommissaris voor de geneeskundige Staatsregeling in de noordelijke Provinciën. Het doet mij leed te moeten vermelden , dat de Klasfe zich nimmer mogt verheugen , eenigen wetenschappelijken arbeid van zijne hand te ontvangen.

Een ander verlies betreurde de Klasfe in eenen man , dien zij het zich allezins tot eere rekende , onder hare buitenlandsche Korrespondenten